مقاله پژوهشی
مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
دوره ۲۳، شهریور ۱۴۰۳، ۵۴۰-۵۲۴

واکاوی تجارب زیسته نوجوانان دختر با تجربه طلاق والدینی: یک پژوهش پدیدارشناسی

فاطمه زارعین[۱]، نجمه سدرپوشان[۲]، رضا بیدکی[۳]، محمد حسین فلاح یخدانی[۴]

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۴/۰۴ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح: ۱۴۰۳/۰۴/۲۷ دریافت اصلاحیه از نویسنده: ۱۴۰۳/۰۶/۱۷ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۶/۱۹

چکیده

زمینه و هدف: طلاق فقط یک اتفاق واحد نیست بلکه یک فرآیند طولانی است که در آن همه اعضای خانواده از جمله فرزندان، یک فقدان و شکست را متحمل می‌شوند که می‌تواند انتقال بین‌نسلی بی‌ثباتی در زندگی زناشویی اعضای خانواده‌ها را به همراه داشته باشد. بنابراین، هدف از انجام مطالعه حاضر، واکاوی تجارب زیسته نوجوانان با تجربه طلاق والدین ساکن شهر یزد بود.

مواد و روش‌ها: **مطالعه** حاضر از نوع تجربه زیستی و پژوهش پدیدارشناسی بود. ۱۲ نوجوان دختر با تجربه طلاق والدینی ساکن شهر یزد در سال ۱۴۰۲ شرکت کردند. داده‌ها با مصاحبه نیمه ساختاریافته جمع‌آوری و با روش کلارک و براون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد که نوجوانان ایرانی پس از طلاق والدین‌شان مسائلی را در زمینه‌های مختلف تجربه می‌کنند که در قالب ۷ مضمون اصلی چالش‌های شناختی، رشدی/تحولی، رفتاری/مقابله‌ای، روانی/هیجانی، خانوادگی، اجتماعی و زمینه‌ای دسته‌بندی می‌شوند. با توجه به یافته‌های به دست آمده، تداوم رشد پس از تروما در نوجوانان با تجربه طلاق والدینی، نیازمند تدوین مداخلات چندجانبه با محوریت مضامین شناسایی شده است.

نتیجه گیری: با توجه به یافته‌ها، می‌توان نتیجه گرفت که طلاق پیامدهای منفی متعددی همچون چالش‌های شناختی، رشدی/تحولی، رفتاری/مقابله‌ای، روانی/هیجانی، خانوادگی، اجتماعی و زمینه‌ای می‌تواند برای خانواده به همراه داشته باشد که در این بین نوجوانان به دلیل قرار گرفتن در شرایط بحرانی ناشی از طلاق والدین، ممکن است صدمات بیشتری از نظر هیجانی و روان‌شناختی متحمل شوند.

واژه های کلیدی: طلاق، نوجوانان، تجربه زیسته ، دختران ، پدیدارشناسی

ارجاع: زارعین ف، سدرپوشان ن، بیدکی ر، فلاح یخدانی مح، واکاوی تجارب زیسته نوجوانان دختر با تجربه طلاق والدینی (پژوهش پدیدارشناسی). *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، سال ۱۴۰۳، دوره ۲۳ شماره ۶، صفحات: ۵۴۰-۵۲۴.

مقدمه

طلاق یکی از استرس‌زا ترین حوادثی است که افراد تجربه می‌کنند. عواقب طلاق می‌تواند افراد را در تمام طول زندگی تحت تأثیر قرار دهد و به طریق مختلف بر سلامت جسمی و روانی آن‌ها تأثیر بگذارد (۲، ۱). بحران زناشویی و طلاق به دلیل قرار گرفتن در معرض آسیب‌های روانی جدی به عنوان رویدادهای آسیب زا مفهوم سازی شده‌اند (۳). طلاق یکی از پیامدهای ازدواج ناموفق است که سلامت جسمانی و روانی افراد را به طرق مختلف تحت تأثیر قرار می‌دهد و بر اکثر جنبه‌های زندگی افراد درگیر در رابطه

۱- دانشجوی دکترای گروه مشاوره، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران
۲- (نویسنده مسئول) استادیار گروه مشاوره، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران
تلفن: ۰۳۵-۳۱۵۸۲۴۹۸، پست الکترونیکی: n.sedrpoushan@iau.ac.ir
۳- استاد مرکز تحقیقات اعتیاد و علوم رفتاری، پژوهشکده بیماری‌های غیرواگیر، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی، یزد، ایران
مرکز تحقیقات دیابت، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی، یزد، ایران
۴- دانشیار گروه روانشناسی، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران

تأثیر می‌گذارد (۴). براساس مطالعات صورت‌گرفته دسته کم بر سه حوزه مهم زندگی تأثیر دارد که عبارتند از: بهزیستی جسمانی، هیجانی، روان‌شناختی، اقتصادی، و حفاظت از فرزند و مشکلات حمایتی (۵). در مطالعه ای ترکیبی توسط Suprianto و همکاران دریافتند که طلاق یک اتفاق واحد نیست بلکه فرآیندی پیچیده و مستمر است که در آن همه اعضای خانواده از جمله فرزندان، فقدان و ناکامی را در زمینه‌های آموزشی، تحصیلی، هیجانی و رفتاری تجربه می‌نمایند (۶). در واقع، وضعیت تأهل والدین ممکن است در مواقعی، به عنوان معیاری برای صمیمیت پایین، شیوه‌های فرزندپروری نامطلوب، و تعارض بالا در خانواده عمل کند (۷). به طوری که بررسی‌های به عمل آمده نشان می‌دهد افراد با سابقه طلاق در خانواده اصلی، به احتمال بیشتری در معرض طلاق قرار می‌گیرند (۸). طبق بررسی‌ها بیش از ۶۰ درصد والدینی که تصمیم به طلاق می‌گیرند، فرزندانی دارند که هنوز با آن‌ها زندگی می‌کنند و ناکامی خانواده عامل آسیب روانی فرزندان آن‌ها می‌شود. بعد از طلاق والدین، آن‌ها بهت زده، خشمگین و غمگین می‌شوند. نیمی هم دچار پریشانی و اضطراب شدید می‌شوند و زندگی‌شان را در شرف نابودی متصور می‌گردند (۹).

کودکان و نوجوانانی که والدین‌شان در زمان کودکی آن‌ها طلاق گرفته‌اند مشکلات اجتماعی بیشتری مانند تعارض اجتماعی قابل توجه را تجربه می‌کنند (۱۰). Xu در پژوهشی نشان داد هنگامی که والدین طلاق می‌گیرند، فرزندان دچار نوسانات و تغییرات شخصیتی می‌گردند و تمایل به درون‌گرایی، گوشه‌گیری و انزوا را در آن‌ها افزایش می‌دهد. این تغییرات روان‌شناختی می‌تواند مانع از برقراری ارتباط مؤثر نوجوانان با دیگران شود یا در صورت ارتباط، به صورت منفی و ناسازگارانه برخورد کنند. همچنین نوجوانان ممکن است به دلیل نقش مفقوده نظارت والدین به بیراهه کشیده شوند و عادات نامطلوبی پیدا کنند (۱۱). به دنبال طلاق والدین، فرزندان پیوندهای دلبستگی خود را با والدین خود از دست می‌دهند که درک آن‌ها از تنهایی را تشدید کرده و بر عملکرد اجتماعی و تحصیلی تأثیر منفی می‌گذارد (۱۲).

در پژوهشی به منظور بررسی مشکلات سلامت روانی نوجوانان قبل و پس از طلاق والدین مشخص شد که سطح مشکلات درونی و برونی‌سازی در دوره پس از طلاق والدین به طور معنی‌داری بالاتر می‌باشد (۱۳). Emmanuella و همکاران در پژوهشی نشان دادند که فرزندان طلاق به طور قابل توجهی استرس، مشکلات عاطفی، غم، اندوه و نگرانی را در مورد وضعیت خود تجربه می‌کنند (۱۴). همچنین، Amani و همکاران در پژوهشی در مورد شناسایی پیامدهای طلاق والدین بر فرزندان، نشان دادند که ناامنی در تعاملات اجتماعی، مشکلات اقتصادی، نقایص ساختاری خانواده، ناهنجاریهای تحولی و رشدی، نشانگان افسردگی، الگوهای ناکارآمد سازگاری و مشکلات تحصیلی از پیامدهای طلاق والدین بر فرزندان است (۱۵). Hajihassani و همکاران در پژوهشی یکسان نبودن ادراک اثرات طلاق والدین و فرآیندهای وابسته را در مورد نوجوانان را نشان دادند. چنان‌چه نوجوانان، درگیر تعارض‌ها و خشونت والدین باشند، حمایت محدودی از شبکه‌های اجتماعی دریافت کنند و کیفیت ارتباط بین نوجوانان و والدین بعد از طلاق در سطح پایینی باشد و نوجوانان درک مبهمی از طلاق و شرایط بعد از آن داشته باشند، اثرات منفی طلاق گسترده‌تر خواهد بود (۱۶).

بدون تردید یکی از اولویت‌های امروز جوامع مختلف، پرورش فرزندانی سالم در بعد جسمانی و روانی است. بنابراین ضروری است برای هدایت و تقویت نیروهای بالقوه آنان به سوی سازندگی و تحول، بهداشت جسمی و روانی آنان حفظ گردد. در این راستا، شناخت صحیح ابعاد مختلف جسمی و روانی فرزندان و کوشش در راه تأمین شرایط مادی و معنوی مناسب برای تحول بدنی، عاطفی و فکری آنان واضح‌تر از آن است که نیاز به تأکید داشته باشد (۱۷). برای این منظور شناسایی و بررسی عوامل اصلی

CCBY-NC.4.0 DEED

اثرگذار بر شکل‌گیری شخصیت و زندگی آتی فرزندان حائز اهمیت فراوان می‌باشد که در این بین، از میان عوامل زیادی که در تحول کودک سهم دارند، می‌توان به اهمیت اساسی خانواده اشاره کرد. بنابراین، با توجه به پیشینه مطالعاتی موجود در خصوص تأثیر جدایی والدین بر شکل‌گیری ابعاد مختلف زندگی فردی و بین فردی فرزندان آن‌ها، برنامه‌ریزی جهت بهبود کیفیت زندگی و کمک به آن‌ها در زمینه ایجاد آمادگی برای زندگی بهتر ضروری به نظر می‌رسد؛ چرا که ممکن است این افراد به دلیل جو حاکم بر محیط خانوادگی‌شان الگو، فرصت و شرایط آموزش‌های لازم در زمینه ازدواج مطلوب را نداشته باشند. این درحالی است که با وجود چنین احساس نیازی برای بررسی تجارب نوجوانان طلاق و همچنین، احساس نیاز برای تدوین مدل توانمندسازی متناسب با شرایط و تجارب این گروه، تاکنون در کشور ما اقدامی صورت نگرفته است. بنابراین، با در نظر گرفتن اهمیت موضوع از یک سو و از طرفی با توجه به خلأ پژوهشی موجود، مسأله‌ای که محققان در این پژوهش در صدد پاسخگویی به موارد مرتبط با تجارب نوجوانان با تجربه طلاق والدینی و فهم و نگرش نسبتاً جامعی از اثرات طلاق بر حیطه‌های مختلف زندگی نوجوان می‌باشد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نوع پدیدارشناسی و واکاوی تجربه زیسته بود. مشارکت‌کنندگان در مطالعه حاضر ۱۲ نوجوان با تجربه طلاق والدینی ساکن شهر یزد شرکت کردند. که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و با در نظر گرفتن اصل اشباع انتخاب شدند. معیار رسیدن به اشباع، تکرار داده‌های قبلی است به طوری‌که با استفاده از روش مقایسه مداوم داده‌ها، همزمان با جمع‌آوری داده‌ها، کدگذاری نیز انجام شد و طبقه‌بندی اولیه شکل گرفت. مصاحبه‌های بعدی در جهت تکمیل و تشریح طبقات اولیه بکار گرفته شد.

اشباع نظری نمونه‌گیری زمانی است که داده‌های جدید چیزی به تعریف خصوصیات طبقات قبلی اضافه ننماید (۱۸). معیارهای ورود شرکت کنندگان عبارت بود از تجربه طلاق والدین، قرار داشتن در دامنه سنی ۱۸-۱۲ سال، داشتن سواد خواندن و نوشتن، حداقل سابقه ۲ سال طلاق والدین، تمایل به شرکت در پژوهش. ملاک‌های خروج از این پژوهش نیز شامل، عدم تمایل و رضایت به شرکت در ادامه پژوهش بود. این مطالعه همچنین دارای کد اخلاق از دانشگاه آزاد اسلامی یزد به شماره ثبتی IR.IAU.YAZD.REC.1403.015 می‌باشد.

در این پژوهش از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته استفاده شد، تا فرصتی برای شرکت کنندگان فراهم شود تجربیات خود را آزادانه بیان کنند. قبل از انجام مصاحبه‌ها، ضمن توضیح موازین اخلاقی همچون محرمانه ماندن مشخصات شرکت کنندگان، رضایت آگاهانه و کتبی برای شرکت در پژوهش کسب شد. مصاحبه‌ها در مکان از قبل مشخص شده (مراکز مشاوره) در شهر یزد برگزار شد. زمان تقریبی انجام مصاحبه‌ها از ۳۵ تا ۶۰ دقیقه متغیر بود. برای انجام مصاحبه در ابتدا سؤال اصلی پژوهش از شرکت کنندگان پرسیده شد و در خلال پاسخ به سؤالات مصاحبه سؤالات جدید تولید و پرسیده شدند. و با دوازده داوطلب به اشباع رسید. تمامی مصاحبه‌ها ابتدا توسط پژوهشگر ضبط شدند و سپس متن آن‌ها و سایر اطلاعات مرتبط با آن‌ها از قبیل مکث کردن، لحن و غیره روی کاغذ پیاده شد. سؤال اصلی پژوهش تحلیل و واکاوی تجارب تجارب زیسته نوجوانان دختر بعد از طلاق است.

CCBY-NC.4.0 DEED

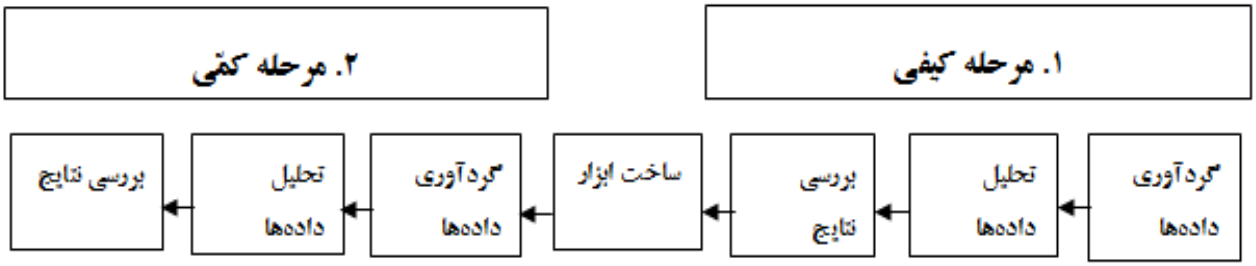

دیاگرام ۱- طرح اکتشافی مدل تدوین افزاز

به منظور تحلیل داده‌های بخش کیفی از مدل شش مرحله‌ای براون و کلارک (۲۰۰۶) استفاده شد (۱۹) که عبارت است از: ۱- آشنایی با داده‌ها، ۲- ایجاد کدهای اولیه (استخراج مفاهیم)، ۳- جستجوی مضامین (تم‌ها)، ۴- بازبینی مضامین (تم‌ها)، ۵- تعریف و نام‌گذاری مضامین (تم‌ها) و ۶-نگارش و تحلیل نهایی که در این پژوهش نیز این مراحل مد نظر قرار گرفت.

اعتمادپذیری و اعتبارپذیری (Trustworthiness)

جهت بررسی اعتبار و صحت داده‌های به دست آمده، از چهار معیار قضاوت رایج در مطالعات کیفی همچون اعتبارپذیری، اطمینان‌پذیری (اعتماد)، تأییدپذیری و انتقال‌پذیری استفاده شد (۲۰۱۹۹۴). برای دست‌یابی به اعتبارپذیری مواردی همچون تماس مکرر با شرکت‌کنندگان، مشاهده مستمر، بررسی از زوایای مختلف و ارجاع دوباره هر مصاحبه بعد از تحلیل آن به شرکت کننده‌ها جهت تأیید آن و نهایتاً نظارت اساتید راهنما بر فرآیند انجام کار استفاده شد. برای بررسی اطمینان‌پذیری داده‌ها از نظارت همکاران متخصص همچون استادان راهنما و سایر متخصصان استفاده شد و متن مصاحبه‌ها برای بررسی دقیق‌تر کدگذاری‌ها به همکاران ارائه شد. جهت تأمین تأییدپذیری، سعی شد پژوهشگران قضاوت‌ها و سوءگیری‌های خود را تا حد امکان در کار دخالت ندهند و با ثبت همه مراحل انجام کار و داده‌های حاصله و حفظ مستندات در تمام مراحل پژوهش به تضمین قابلیت تأیید این پژوهش کمک نمایند و نهایتاً برای رعایت اصل انتقال‌پذیری، توصیف دقیق فرآیند اجرای پژوهش همچون بیان دقیق نحوه گردآوری اطلاعات و تشریح دقیق روش‌های کدگذاری و تحلیل داده‌ها مدنظر قرار گرفت.

به منظور رعایت اصول اخلاقی پژوهش، در اجرای پژوهش حاضر قبل از انجام مصاحبه به شرکت‌کنندگان در مورد رعایت اصول اخلاقی پژوهش توضیحات لازم داده شد و پس از کسب رضایت کتبی‌شان، به آن‌ها پیرامون حق انصراف از مصاحبه و محرمانه بودن مشخصات در کل فرآیند پژوهش اطمینان داده شد. همچنین، در مورد ضبط مصاحبه از شرکت‌کنندگان اجازه گرفته شد. در همه مراحل اجرای پژوهش توجه به حقوق انسانی مشارکت‌کنندگان به ویژه داشتن رضایت آگاهانه برای شرکت و ادامه مشارکت در پژوهش مدنظر قرار گرفت.

نتایج

در این پژوهش ۱۲ نوجوان دختر ساکن شهر یزد که در مقاطع متوسطه اول و دوم مشغول تحصیل بودند مشارکت داده شدند که اطلاعات حاصل از مصاحبه با این نوجوانان در جدول ۲ گزارش شده است.

CCBY-NC.4.0 DEED

جدول ۱- خصوصیات جمعیت شناختی افراد شرکت کننده در مطالعه

شرکت کنندگان	سن	تحصیلات	مدت طلاق والدین	تحت حضانت
۱	۱۳	متوسطه اول	۳ سال	مادر
۲	۱۶	متوسطه دوم	۳ سال	مادر
۳	۱۷	متوسطه دوم	۶ سال	مادر
۴	۱۵	متوسطه اول	۷ سال	پدر
۵	۱۸	متوسطه دوم	۴ سال	پدر
۶	۱۶	متوسطه دوم	۸ سال	پدر
۷	۱۵	متوسطه اول	۴ سال	مادر
۸	۱۳	متوسطه اول	۸ سال	مادر
۹	۱۴	متوسطه اول	۳ سال	مادر
۱۰	۱۷	متوسطه دوم	۸ سال	مادر
۱۱	۱۵	متوسطه اول	۹ سال	مادر
۱۲	۱۴	متوسطه اول	۷ سال	مادر

جدول ۲- خلاصه مفاهیم، مقوله‌ها و مضامین مستخرج از مصاحبه‌های کیفی

مفاهیم استخراج شده	مضامین فرعی	مضامین اصلی
مرور مکرر مشاجرات والدین در ذهن (۱)، درگیری ذهنی ناشی از علت طلاق والدین (۳،۴)، عدم پذیرش طلاق والدین (۴)، یادآوری جو خانوادگی سرد قبل از طلاق (۵)، یادآوری احساس انزوا در زمان تعارض والدین (۵)، تکرار کابوس‌های اولیه در مورد ترس از جدایی والدین (۱۰)، سؤال‌های تکرار شونده در مورد دلایل طلاق والدین در ذهن (۱۰)	نشخوار ذهنی مرتبط با تعارض والدین	چالش‌های شناختی
نگرش منفی در مورد ازدواج (۵،۶)، ترس از ازدواج در آینده (۷)، نگرانی از آینده (۷)، مبهم بودن تصور از آینده (۹)، نگرش منفی به دنیا و زندگی (۳،۱۱)، ترس از از دست دادن دوستان (۶، ۷)، نگرانی از ازدواج مجدد والد حاضن (۱،۱۱)، ترس از دست دادن والد حاضن (۲)، دلواپسی در مورد تنهایی پس از ازدواج مجدد والد حاضن (۱۰)	نگرش بدبینانه نسبت به آینده	
بی‌هدفی در زندگی پس از طلاق (۱، ۲)، ناامیدی بعد از طلاق والدین (۲)، از دست دادن اشتیاق برای زندگی (۲،۶)، افسردگی دوره‌ای پس از طلاق (۳،۵، ۶،۱۰)، بی انگیزگی و ناامیدی دوره‌ای (۷)، احساس شکست و ناامیدی در زندگی (۱۰)	احساس پوچی و بی معنایی	
احساس مهم نبودن برای والدین (۲)، کاهش اعتماد به نفس (۱، ۳)، احساس بی‌پشتوانه بودن (۷، ۹)، احساس حقارت پس از طلاق والدین (۳)	خودپنداره منفی	
ناایمنی ناشی از در دسترس نبودن والدین (۵)، احساس ناایمنی ناشی از فقدان حضور پدر (۱۲)، ناایمنی در دلبستگی (۱)، حسرت از فقدان حضور پدر (۵)	ناامنی عاطفی	چالش‌های رشدی-تحولی
احساس محدود شدن اختیارات شخصی (۹)، چشم پوشی از خواسته و رویاهای شخصی (۱۰)، نداشتن فرصت تفریح و مسافرت (۷)	انسداد نیازهای روانی	
افت تحصیلی پس از طلاق والدین (۱، ۴، ۶،۸)، از دست دادن اشتیاق تحصیلی (۲، ۳،۹)، عدم تمرکز و انگیزه برای ادامه تحصیل (۷)	مشکلات تحصیلی	
عدم سازگاری با طلاق والدین (۱۱)، رفتار پرخاشگرانه پس از طلاق (۱، ۲)، برخورد هیجانی-تکانشی با دیگران (۴)، شروع روابط صمیمانه خارج از خانواده ناشی از کمبود عاطفی (۳، ۶، ۹)	الگوهای ناکارآمد سازگاری	چالش‌های رفتاری-مقابله ای
کسب آرامش ذهنی ناشی از اتمام تنش در خانواده (۵)، ترمیم روابط اجتماعی (۵)، بازآفرینی انگیزه زندگی (۵)	الگوهای کارآمد سازگاری	
تجربه تعارض درونی در خصوص جدایی والدین (۱)، تجربه خشونت و آزار توسط والدین (۹)، آسیب روانی ناشی از وابستگی به پدر (۱۰)، عصبانیت و شوک روانی از طلاق والدین (۲، ۸، ۱۰)	تعارضات درونی ناشی از جدایی والدین	چالش‌های روانی-هیجانی

CCBY-NC.4.0 DEED

فشار روانی ناشی از از دست دادن والد (۱)، سردرگمی در انتخاب بین والدین (۴)، احساس سربار بودن برای خانواده پدری (۴)، پریشانی روانی پس از طلاق والدین (۱۰)، مشکلات روانی جسمانی سازی (۷)، ناراحتی از هم پاشیدن خانواده (۱۲)	پریشانی روانی	
احساس خلأ عاطفی ناشی از فقدان یکی از والدین (۱، ۳، ۷)، احساس تنفر از والدین (۹)، تنفر از مردان ناشی از احساس خشم به پدر (۵)، احساس شرم از طلاق والدین (۷)، احساس غمگینی پس از طلاق والدین (۳، ۷، ۱۰)، احساس تنهایی و بی کسی (۵، ۱۰)، تجربه خلق ناپایدار (۱۱)	مشکلات هیجانی	
افزایش مسئولیت زندگی (۳)، فشار مسئولیت مراقبت از همشیرها (۷)، ایفای نقش‌های متعدد مراقبتی و نظافتی در منزل (۸)، تجربه نقش‌های چندگانه (۱۰)	فشار نقش	
تعارض با خانواده والد حاضن (۱، ۲، ۴، ۶، ۹)، دخالت خانواده والد حاضن در مسائل شخصی (۴)، احساس از دست دادن حریم شخصی در خانواده ترکیبی (۸)، آزار جسمی و روانی توسط خانواده والد حاضن (۸)	تعارض بین نسلی	
تعارض با والد غیر حاضن ناشی از عدم پرداخت نفقه (۱)، نفرت از والد غیرحاضن (۲)، نگرانی از سلامت والد حاضن (۲)، تنفر از والد غیرحاضن ناشی از بدگویی خانواده والد حاضن (۴)، عصبانیت از والد غیرحاضن (۴)، تجربه احساس تنفر از والد غیر حاضن (۶،۱۰،)، احساسات دوگانه نسبت به والد غیرحاضن (۴، ۵)، تعارض با والد ناتنی (۴، ۸، ۱۱)، نگرانی از فرزندآوری والد ناتنی (۴)، ترس از ازدواج مجدد والد حاضن (۶)، نگرانی از آینده همشیرها (۶)، مشکلات ناشی از ازدواج مجدد والد حاضن (۸)، تعارض با برادر و خواهرهای ناتنی (۸)، طلاق مجدد مادر (۸)، احساس گیر افتادن بین والدین (۹)، تعارض با والد حاضن (۹)، پریشانی از مقایسه خانواده خود با دیگران (۱۰، ۱۱)، محدودیت ناشی از نظارت افراطی والدین (۱۱)	تعارض والد-فرزندی	چالش‌های خانوادگی
اختلال در روابط اجتماعی (۱)، احساس تنهایی بعد از جدایی والدین (۲)، محدود شدن دامنه روابط اجتماعی (۲، ۳،۴،)، زودرنجی در روابط با دیگران (۴)، اجتناب از روابط اجتماعی (۱۲)، از دست دادن دوستان و آشنایان (۵، ۸،۱۰)، از دست دادن روابط صمیمانه با آشنایان (۹)، عدم برقراری اعتماد در روابط (۱۰)، گوشه‌گیری و انزوا (۱۱)، اجتناب از حضور در جمع (۱۲)	مهارتهای ارتباطی رشد نیافته	چالش‌های اجتماعی
ترس از قضاوت دیگران (۱، ۶)، اجتناب از اطرافیان (۲)،رنجش از قضاوت منفی دیگران (۳)، پریشانی روانی ناشی از مقایسه خود با دیگران (۵،۶،)، ناراحتی از ترحم دیگران (۶،۱۰،۱۱)، بیزاری از دخالت اطرافیان (۹)، مقصر شناخته شدن توسط اطرافیان (۹)	مشکل با افراد پیرامونی	
فشار مالی ناشی از تک والدی (۱، ۳)، رها کردن رویاهای شخصی ناشی از مشکلات مالی (۱، ۷،)، مشکلات مالی بعد از طلاق (۲)، فشار مالی ناشی از تک والدی (۷)،	مشکلات اقتصادی	چالش‌های زمینه‌ای
کمرنگ شدن باورهای مذهبی (۲، ۷، ۱۰)	چالش‌های مذهبی	

یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد که نوجوانان ایرانی پس از طلاق والدین‌شان مسائلی را در زمینه‌های مختلف تجربه می‌کنند که در قالب ۷ مضمون اصلی چالش‌های شناختی، رشدی/تحولی، رفتاری/مقابله‌ای، روانی/هیجانی، خانوادگی، اجتماعی و زمینه‌ای دسته‌بندی شدند.

چالش‌های شناختی

منظور از چالش‌های شناختی در این مطالعه تمامی پیامدهای مرتبط با طلاق والدین است که در قالب ادراکات، خاطرات، نشخوار و درگیری‌های ذهنی بروز می‌یابند. از جمله این چالش‌ها می‌توان به خاطرات منفی مرتبط با تعارض والدینی، نگرش بدبینانه نسبت به آینده و احساس پوچی و بی معنایی اشاره کرد که در ادامه توضیح داده شده است.

خاطرات منفی مرتبط با تعارض والدینی

برخی حتی با وجود گذشتن چند سالی از طلاق والدین‌شان همچنان از نظر ذهنی تحت تأثیر طلاق و صدمات ناشی از آن قرار داشتند که به شکل‌های مختلفی همچون نشخوار ذهنی در مورد تعارض والدین، درگیری ذهنی ناشی از علت طلاق والدین، عدم پذیرش روانی طلاق والدین، یادآوری جو عاطفی سرد خانوادگی

CCBY-NC.4.0 DEED

قبل از طلاق، احساس تنهایی در زمان تعارض والدین، ترس مزمن از احتمال جدایی والدین و سؤالهای ذهنی پر تکرار در مورد دلایل طلاق زندگی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در این زمینه برخی از شرکت کنندگان عنوان کردند:

نگرش بدبینانه نسبت به آینده

شرکت کنندگان گزارش کردند که بعد از طلاق والدینْ دیدگاهشان نسبت به آینده منفی شده و همیشه نوعی نگرانی در مورد اتفاقات آینده دارند. مواردی همچون نگرش منفی در مورد ازدواج، نگرانی و ترس از ازدواج، نگرانی از آینده، مبهم بودن تصور از آینده، نگرش منفی به دنیا و زندگی، ترس از از دست دادن دوستان، ترس از ازدواج مجدد والد حاضن، ترس از دست دادن والد حاضن، ترس از تنهایی بعد ازدواج مجدد والد حاضن را پس از جدایی والدینشان تجربه کرده بودند.

احساس پوچی و بی معنایی

شرکت کنندگان گزارش کردند که بعد از طلاق والدینشان انگیزه و امیدشان به زندگی کاهش یافته است به طوری که مواردی همچون بی‌هدفی در زندگی پس از طلاق، ناامیدی بعد از طلاق والدین، از دست دادن اشتیاق زندگی، افسردگی دوره‌ای پس از طلاق، بی‌انگیزگی و ناامیدی دوره‌ای، احساس شکست و ناامیدی در زندگی را پس از جدایی تجربه کرده بودند.

چالش‌های رشدی/تحولی

منظور از چالش‌های رشدی/تحولی تمامی پیامدهای مرتبط با طلاق والدین است که در شکل‌گیری هویت فردی، ناامنی عاطفی، انسداد نیازهای روانی و مشکلات موجود در مسیر رشد تحصیلی نقش دارند.

خودپنداره منفی

برخی از شرکت‌کنندگان اذعان کردند که معمولاً به دلیل شرایط دشوار پس از طلاق والدین، در زندگی جدید بیشتر اوقات احساس بی‌ارزشی می‌کنند. از جمله مشکلاتی که شرکت‌کنندگان در این خصوص بیان کردند عبارت بودند از: خدشه دار شدن اعتماد به نفس، احساس مهم نبودن برای والدین، کاهش اعتماد به نفس، احساس بی پشتوانه بودن، احساس حقارت پس از طلاق.

ب

ناامنی عاطفی

برخی از شرکت کنندگان گزارش کردند که معمولاً به دلیل سختی‌های ناشی از طلاق والدینی، در زندگی جدید بیشتر اوقات احساس ناایمنی می‌کردند. از جمله مشکلاتی که شرکت کنندگان در این خصوص بیان کردند عبارت بودند از: ناایمنی ناشی از در دسترس نبودن والدین، احساس ناایمنی ناشی از فقدان حضور پدر، احساس ناامنی، حسرت از فقدان حضور پدر.

انسداد نیازهای روانی

برخی بیان نمودند بعد از طلاق والدینشان بیشتر نیازهای روانی‌شان بدون پاسخ مانده و ارضاء نشده است. از جمله مشکلاتی که شرکت کنندگان در این خصوص بیان کردند عبارت بودند از: احساس محدود شدن اختیارات شخصی، چشم پوشی از خواسته و رویاهای شخصی، نداشتن فرصت تفریح و مسافرت.

مشکلات تحصیلی

از جمله مشکلات گزارش شده بعد از طلاق والدین تجربه افت تحصیلی بود که در مصاحبه‌ها به صورت افت تحصیلی پس از طلاق والدین، از دست دادن اشتیاق تحصیلی، عدم تمرکز و انگیزه برای ادامه تحصیل بیان شد..

چالش‌های رفتاری/مقابله‌ای

CCBY-NC.4.0 DEED

منظور از چالش‌های رفتاری/مقابله ای کلیه واکنش‌های رفتاری شرکت کنندگان به جدایی والدین‌شان است که می‌تواند در ابعاد مثبت و منفی و یا حد وسط این طیف قرار گیرد. از جمله راهبردهای مقابله‌ای شناسایی شده در این زمینه الگوهای ناکارآمد سازگاری و سازگاری مثبت پس از طلاق بودند.

الگوهای ناکارآمد سازگاری

برخی بعد از تجربه طلاق والدینی بعضی مشکلات رفتاری و مقابله‌ای را تجربه کردند که مواردی همچون عدم سازگاری با طلاق والدین، رفتار پرخاشگرانه پس از طلاق، برخورد هیجانی-تکانشی با دیگران، شروع روابط صمیمانه خارج از خانواده ناشی از کمبود عاطفی را شامل می‌شد.

الگوهای کارآمد سازگاری

یکی از شرکت کنندگان بر این باور بود که بعد از طلاق والدین جو منفی و پرتنش حاکم بر خانواده‌رفع شده بود و از نظر برخی جنبه‌های زندگی شروع به ایجاد تغییرات مثبت کرده بود

چالش‌های روانی/هیجانی

منظور از چالش‌های روانی/هیجانی تمامی پیامدهای تجربه شده مرتبط با طلاق والدین در حوزه روان‌شناختی و هیجانی است که بیشتر به صورت تنش‌ها و پریشانی‌های یا احساس خلأ درونی بروز می‌یابند. از جمله این تجارب می‌توان به تعارضات درونی ناشی از جدایی والدین، پریشانی روانی و مشکلات هیجانی اشاره کرد.

تعارضات درونی ناشی از جدایی والدین

از زمره چالش‌ها در حوزه روان‌شناختی بود که از نظر فراوانی کدها از سایر مشکلات و تجارب مطرح شده بیشتر گزارش شده بودند. از جمله می‌توان به تجربه تعارض درونی در خصوص جدایی والدین، تجربه خشونت و آزار توسط والدین، آسیب روانی ناشی از وابستگی به پدر، عصبانیت و شوک روانی از طلاق والدین اشاره کرد.

پریشانی روانی

برخی پس از تجربه جدایی والدین نشانه‌های روان‌شناختی متعددی همچون فشار روانی ناشی از از دست دادن والد، سردرگمی در انتخاب بین والدین، احساس سربار بودن برای خانواده پدری، پریشانی روانی پس از طلاق والدین، مشکلات روانی جسمانی سازی، ناراحتی از هم پاشیدن خانواده را متحمل شده بودند.

مشکلات هیجانی

تعدادی از نظر عاطفی به شدت احساس پوچی و خلا عاطفی می‌نمودند. آن‌ها مشکلاتی همچون احساس خلا عاطفی، احساس تنفر از والدین، احساس تنفر از مردان تداعی کننده خشونت پدر، خلا عاطفی ناشی از فقدان یکی از والدین، تجربه خلق ناپایدار، احساس شرم از طلاق والدین و احسااس خلا عاطفی ناشی از فقدان پدر را گزارش نمودند.

چالش‌های خانوادگی

منظور از چالش‌های خانوادگی تمامی پیامدهای تجربه شده مرتبط با طلاق والدین در حوزه خانواده، قواعد و نقش‌های مرتبط با آن است که در بیشتر مواقع به صورت تعارض در روابط بین اعضای خانواده با یکدیگر یا با اعضای سیستم خانوادگی گسترده همچون پدربزگ-مادربزرگ‌ها بروز می‌یابد. از جمله این تجارب می‌توان فشار نقش، تعارض بین نسلی، تعارض والد-فرزندی اشاره کرد.

فشار نقش

یکی از موارد مشکلات ناشی از ایفای نقش‌های متعدد بود که نسبت به قبل از طلاق از نظر تعداد و مسئولیت‌ها بیش‌تر شده بود.

CCBY-NC.4.0 DEED

از جمله مشکلات موجود در این زمینه می‌توان به افزایش مسئولیت زندگی، فشار مسئولیت مراقبت از همشیرها، ایفای نقش‌های متعدد مراقبتی و نظافتی در منزل و تجربه نقش‌های چندگانه اشاره کرد.

تعارض بین نسلی

یکی از دغدغه‌های اصلی شرکت‌کنندگان در زندگی پس از طلاق والدین این بود که مجبور بودند با خانواده والدی که سرپرستی آن‌ها را برعهده داشت زندگی کنند و در این میان با برخی تعارض‌ها و مشکلاتی همچون چالش بین نسلی با خانواده والد حاضن، تعارض با خانواده والد حاضن، دخالت خانواده والد حاضن در مسائل شخصی، تعارض با خانواده والد حاضن، از دست دادن حریم شخصی با دخالت خانواده والد حاضن، آزار جسمی و روانی توسط خانواده والد حاضن، تعارض با والدین و خانواده آن‌ها مواجه بودند.

تعارض والد-فرزندی

برخی پس از جدایی والدین دشواری‌هایی در ارتباط با والد حاضن و غیر حاضن و همچنین در ارتباط با سایر اعضای خانواده تجربه کردند. تعارض با والد غیر حاضن ناشی از عدم پرداخت نفقه، نفرت از والد غیرحاضن، نگرانی از سلامت والد حاضن، تنفر از والد غیرحاضن ناشی از بدگویی خانواده والد حاضن، عصبانیت از والد غیرحاضن، تجربه احساس تنفر از والد غیرحاضن، احساسات دوگانه نسبت به والد غیرحاضن، تعارض با والد ناتنی، نگرانی از فرزندآوری والد ناتنی، نداشتن پشتوانه خانوادگی، ترس از ازدواج مجدد والد حاضن، نگرانی از آینده همشیرها، مشکلات ناشی از ازدواج مجدد والد حاضن، تعارض با برادر و خواهرهای ناتنی، طلاق مجدد مادر، احساس گیر افتادن بین والدین، تعارض با والد حاضن، پریشانی از مقایسه خانواده محدودیت ناشی از نظارت افراطی والدین از جمله دشواری‌های گزارش شده بود.

چالش‌های اجتماعی

بعضی هنگام تصمیم والدین برای جدایی و حتی بعد از اقدام برای جدایی با مشکلات اجتماعی و دشواری‌های ناشی از قضاوت دیگران و افراد پیرامونی مواجه بودند که در قالب چالش‌هایی همچون مهارت‌های ارتباطی رشد نیافته و مشکل با اطرافیان جلوه‌گر شدند.

مهارت‌های ارتباطی رشد نیافته

برخی پس از طلاق والدین از نظر ارتباط با دیگران مشکلات زیادی را تجربه کرده بودند. آن‌ها مشکلاتی را در زمینه اختلال در روابط اجتماعی، احساس تنهایی بعد از جدایی والدین، محدود شدن دامنه روابط اجتماعی، زودرنجی در روابط با دیگران، اجتناب از روابط اجتماعی، از دست دادن دوستان و آشنایان، ترس از از دست دادن دوستان، از دست دادن روابط صمیمانه با آشنایان، بی اعتمادی به دیگران، احساس تنهایی و بی کسی، گوشه‌گیری و انزوا، اجتناب از حضور در جمع تجربه می‌کردند.

مشکل با افراد پیرامونی

شرکت‌کنندگان گزارش کردند که هنگام تصمیم والدین برای جدایی با مشکلات اجتماعی و دشواری‌های ناشی از قضاوت دیگران و افراد پیرامونی مواجه بودند که در قالب چالش‌هایی همچون ترس از قضاوت دیگران، اجتناب از اطرافیان، رنجش از قضاوت منفی دیگران، پریشانی روانی ناشی از مقایس خود با دیگران، ناراحتی از ترحم دیگران، بیزاری از دخالت اطرافیان، مقصر شناخته شدن توسط اطرافیان جلوه‌گر شدند.

چالش‌های زمینه‌ای

CCBY-NC.4.0 DEED

از جمله چالش‌های زمینه‌ای شناسایی شده در این پژوهش چالشهای اقتصادی و چالش‌های مذهبی بودند که در ادامه توضیح داده شده‌اند.

مشکلات اقتصادی

یکی از مواردی که شرکت کنندگان چالش‌های بیشتری را در آن زمینه گزارش کردند، این بود که بعد از طلاق والدین از نظر مالی با برخی محدودیت‌ها و دشواری‌های مواجه شده بودند که از جمله این مشکلات می‌توان به فشار مالی ناشی از تک والدی، رها کردن رویاهای شخصی ناشی از مشکلات مالی، مشکلات مالی بعد از طلاق، فشار مالی ناشی از تک والدی، اشاره کرد.

چالش‌های مذهبی

بنا بر گفته شرکت‌کنندگان، تجربه تلخ ناشی از جدایی والدین و به تبع آن از هم پاشیدن بنیان خانواده باعث شد تا نسبت به هر چیزی بدبین و بی علاقه شوند و در زمینه مذهبی هم از نظر باورهای مذهبی دچار شک و تردید شوند و سؤالات متعددی در این زمینه برایشان ایجاد می‌شد.

بحث

هدف از انجام این پژوهش واکاوی تجارب زیسته نوجوانان با تجربه طلاق والدین بود. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد که نوجوانان شرکت کننده در این مطالعه پس از طلاق والدین‌شان مسائلی را در زمینه‌های مختلف تجربه می‌کنند که در قالب ۷ مضمون اصلی همچون چالش‌های شناختی، رشدی/تحولی، رفتاری/مقابله‌ای، روانی/هیجانی، خانوادگی، اجتماعی و زمینه‌ای دسته‌بندی شدند.

در پژوهشی که در Hadnani بر روی پنج فرد نوجوان طلاق به صورت نیمه ساختار یافته، گذشته نگر به همراه بررسی سایر مطالعات صورت گرفت نشان داد که نهایتاً این افراد با مسائل اجتماعی، بین فردی و معنوی سازگاری حاصل خواهند نمود ولی از طرفی خطر تمایل به سمت برخی رفتارهای پرخطر و مصرف مواد نیز در این افراد بالاتر می‌باشد و برخی دو سوگرایی‌ها ممکن است در زندگی این افراد به وجود بیاید (۲۱).

تحلیل کیفی نشان داد که این نوجوانان طلاق، مشکلاتی را در زمینه شناختی تجربه می‌کنند ودر واقع، نتیجه پژوهش حاضر همسو با مطالعات دیگر نشان داد که تجربه طلاق والدینی می‌تواند سبب بروز احساسات و نگرش‌های منفی در نوجوانان نسبت به خود، دیگران و جهان اطراف شود. نمونه بارز چنین نگرشی می‌تواند داشتن دیدگاه منفی نسبت به ازدواج یا گرایش به ازدواج با فرد مطلقه و یا تعهد کمتر در تداوم روابط صمیمانه باشد، زیرا تجربه طلاق والدین ممکن است باعث شود که یک کودک، اهمیت تعهد را بی‌معنا دانسته و بنیاد خانواده را با حالتی منفی بنگرد (۲۲). این یافته با نتایج صورت گرفته در این زمینه همسو است. Shahriari و Mehmandoost گزارش نمودند (۲۳) که در خانواده‌های طلاق، اضطراب مضاعفی وجود دارد، ترس کودک از احساسات طرد شدگی، تغییرات در شرایط زندگی، خجالت، گناه، نگرانی در رابطه با جدایی‌های بعدی و ترس ماندگار از مشکل ناشناخته‌ی بعدی، از اضطراب نشأت می‌گیرد.

یکی از چالش‌های شناسایی شده در این پژوهش چالش‌های رشدی-تحولی بود. که منظور تمامی پیامدهای مرتبط با طلاق والدین است که در شکل‌گیری خودپنداره منفی، ناامنی عاطفی، انسداد نیازهای روانی و مشکلات موجود در مسیر رشد تحصیلی نقش دارند. همسو با این یافته محققان نشان داده‌اند که ناامنی در تعاملات اجتماعی، مشکلات اقتصادی، نقایص ساختاری خانواده، ناهنجاری‌های تحولی و رشدی، نشانگان افسردگی، الگوهای ناکارآمد سازگاری و مشکلات تحصیلی از جمله پیامدهای طلاق والدین بر فرزندان است (۱۵). مطالعات دیگر نشان داده‌اند که

CCBY-NC.4.0 DEED

جدایی والدین، زندگی تک والدی یا والدین جدا از هم، برای کودکان آسیب‌ها و پیامدهای فراوانی دارد و در رشد، تکامل و ارتباطات کودکان اثرگذار است (۲۴). از جمله چالش‌های دیگری که در این پژوهش شناسایی شد، چالش‌های رفتاری-مقابله‌ای بود. این چالش‌ها می‌تواند به دو صورت الگوهای کارآمد و ناکارآمد سازگاری بروز نماید. کیفیت روابط پدر و فرزند پس از طلاق به طور قابل توجهی در بین گروه‌ها بهبود یافت. این روند در قالب نهادینه شدن طلاق (انگ کمتر و ترتیبات قانونی بهتر برای پدران) و تغییر نقش‌های جنسیتی آن‌ها باشد (۲۵).

آسنجرانی و همکاران نیز در پژوهشی که به بررسی بررسی ارتباط تعارضات بین والدینی و سازگاری نوجوانان در خانواده‌های ایرانی مطلقه و عادی پرداختند، به این نتیجه رسیدند که عملکرد خانواده به ویژه تعارض بین والدینی در خانواده‌های مطلقه سازگاری نوجوانان را تحت تأثیر می‌گذارد (۲۶). همچنین، اسماعیلی و همکاران در پژوهشی نشان دادند که نوجوانانی که در معرض تعارضات والدین پس از طلاق قرار می‌گیرند، در معرض خطر بالاتری از بزه‌کاری هستند (۲۷). در پژوهش همخوان دیگری Hong و Kim نشان دادند کودکانی که در تعارض والدینی زیاد به سر می‌برند نسبت به کودکانی که در تعارض والدینی کم قرار دارند، در تمامی متغیرهای سازگاری روانی- اجتماعی به جز عزت نفس، سطح سازگاری پایین‌تری را نشان می‌دهند. این وضعیت برای کودکان با تجربه طلاق والدینی نیز صدق می‌کند (۲۸). McLanahan و همکاران گزارش کردند که طلاق والدین اثرات منفی بر رفاه فرزندان دارد و همچنین شواهد برای رشد عاطفی-اجتماعی کودکان، به‌ویژه در مشکلات بیرونی، قوی‌تر از توانایی شناختی کودکان است (۲۹). معمولاً توقعات و انتظارات فرزندان طلاق از والدین بیش از روال مرسوم است. گاهی از مواقع، در پی طلاق، باج گیری فرزندان از والدین شدت می‌گیرد. به نحوی که هر کدام از والدین جهت برقراری ارتباط مؤثرتر سعی دارند به نحو قوی تری خواسته‌ها و نیازهای فرزندشان را برآورده کنند.

یکی دیگر از چالش‌های توصیف شده توسط نوجوانان شرکت کننده، چالش‌های روانی-هیجانی بود. مطالعات متعددی در خصوص طلاق و پیامدهای آن بر کودکان صورت گرفته، که نشان دهنده اهمیت طلاق، مسائل و مشکلات و آسیب‌هایی است که به واسطه آن برای افراد به وجود می‌آید و اغلب به اهمیت نقش خانواده در تربیت و پرورش فرزندان تأکید داشته و اختلال در ساختار خانواده را عامل برهم خوردن کارکردهای آن دانسته‌اند که به عنوان عامل مخرب امنیت سلامت روانی-اجتماعی فرزندان عمل می‌کند (۳۰). Kalmijn نشان داد که احساس گناه کودکان طلاق نسبت به مادرشان با احساس دوسوگرایی، عدم تعادل در تبادل حمایت و هنجارهای مسئولیت در متن فرزندپروری مرتبط است (۳۱). احساس گناه ناشی از این امر فشار روانی زیادی را بر روی بچه‌ها تحمیل می‌کند و باعث کاهش عزت‌نفس و افزایش افسردگی و اضطراب در آن‌ها می‌شود (۳۲). Kunst در پژوهشی به منظور بررسی تأثیر طلاق بر مشکلات عاطفی فرزندان، آن را عاملی جهت پیدایش مشکلات عاطفی متعددی برای فرزندان دانست (۳۳). در پژوهش همخوان دیگر در این زمینه Shimkowski نشان داد که طلاق والدین، به عنوان مجموعه‌ای از درگیری‌ها و چالش‌های مختلف بین خانوادگی قبل و بعد از طلاق، با افزایش خطر ابتلا به اختلالات روان‌پزشکی کودک درگیر، همراه است (۳۴). نگرش همسالان و انگ محیط مدرسه هم از عوامل مهم اثرگذار می‌باشد.

همچنین نتایج نشان داد که پس از طلاق الگوو به تبع آن نقش‌ها و قواعد خانوادگی تغییر می‌کند، نوجوانان، انواع مختلفی از چالش‌های خانوادگی همچون فشار نقش، تعارض بین نسلی و

CCBY-NC.4.0 DEED

تعارض والد-فرزندی را تجربه می‌کنند. در این زمینه Rodgers و همکاران گزارش نمودند که فرزندان از تجربه‌ی طلاق والدین، تأثیرات زیـان‌آوری مانند افسردگی، خشم، پرخاش‌گری، تعارض والد - فرزنـدی، نارسایی در تحـصیلات آکادمیک و فقدان تعاملات مثبت والدینی را تجربه می‌کنند (۳۵). می‌توان بیان کرد که تجربه مداوم تعارض در خانواده قبل از بروز طلاق ممکن است باعث یادگیری اینگونه از شیوه‌های ارتباطی نادرست در سایر اعضای خانواده شود و برای همین است که حتی بعد از طلاق والدین، احتمال بروز تعارض در رابطه بین والد حاضن با فرزندان و به ویژه نوجوانان مطرح می‌باشد، چرا که در این نوع از خانواده‌ها با این‌که شکل خانواده تغییر کرده ولی الگوهای تعاملی و سبک‌های ارتباطی حاکم بر بافت خانواده همچنان دست نخورده باقی مانده است .

یکی از مسائلی که معمولاً شرکت‌کنندگان در زمینه تأثیر طلاق والدینی تجربه می‌کنند، چالش‌های اجتماعی است. به طوری که در این زمینه برخی پژوهش‌ها نشان داده‌اند که میزان رشد عاطفی و اجتماعی کودکانی که در خانواده‌های طلاق بزرگ می‌شوند، معمولاً در مقایسه با سایر کودکانی که در خانواده‌های عادی رشد می‌کنند، کمتر است (۳۶). در پژوهشی همسو در این زمینه Ramazanzadeh و همکاران نشان دادند که به دنبال طلاق والدین، فرزندان آن‌ها پیوندهای دلبستگی خود را با والدین خود از دست می‌دهند که درک آن‌ها از تنهایی را تشدید کرده و بر عملکرد اجتماعی و تحصیلی آن‌ها تأثیر منفی می‌گذارد (۱۲). Richardson نیز در پژوهشی نشان داد که کودکان، جوانانی که والدین‌شان در زمان کودکی آن‌ها طلاق گرفته‌اند مشکلات اجتماعی بیشتری مانند تعارض اجتماعی زیاد را تجربه می‌کنند (۱۰).

چالش‌های زمینه‌ای یکی دیگر از مسائلی هستند که نوجوانان شرکت‌کننده در این پژوهش پس از طلاق والدین‌شان تجربه کرده بودند که در دو بعد کلی چالش‌های مرتبط با مسائل مالی و چالش‌های فرهنگی-مذهبی جلوه‌گر شدند. بنابر پیشینه پژوهش موجود در این زمینه، معمولاً خانواده‌ها پس از طلاق از نظر اقتصادی به طرق متعدد با چالش مواجه می‌شوند. اگر زوجین هر دو شاغل باشند معمولاً پس از طلاق هر والدی که حضانت فرزندان را بر عهده می‌گیرد با افت توان اقتصادی روبه رو می‌شود. از طرفی، اگر یکی از زوجین شاغل باشد (معمولاً مرد)، در این صورت اگر حضانت با مادر باشد فشار مالی سنگینی را متحمل می‌شود که این استرس و فشار روانی می‌تواند به صورت موجی در سیستم خانواده جریان یابد که نتیجه آن انتقال این فشار روانی و استرس مالی به فرزندان تحت حضانت خواهد بود (۱۵). خانواده‌های تک والدی که در آن‌ها مادران حضانت فرزندان را بر عهده گرفته‌اند بارمالی سنگینی بر دوش می‌کشند و به زحمت می‌توانند نیازهای مالی فرزندان خود را تأمین نمایند (37,38). در تأیید یافته حاضر Khojastehmehr و همکاران در پژوهشی بیان کردند که مشکلات اقتصادی، رفتاری، انزوای اجتماعی، ضعف عملکرد تحصیلی، آسیب روانی و تنش ارتباطی با والدین از پیامدهای منفی طلاق والدین است (۹).

از محدودیت‌های این پژوهش دشواری دسترسی به شرکت کنندگان و در نتیجه انتخاب نوجوانان دختر با تجربه طلاق والدین بود که این عامل، باعث محدودیت در تعمیم نتایج به جامعه پسران و نیز کل شهر یزد می‌شود. همچنین، با توجه به محدودیت دسترسی به شرکت‌کنندگان و کنترل اینکه اعضای منتخب تحت حضانت والد یک جنس باشند در این پژوهش امکان پذیر نبود. لذا، پیشنهاد می‌شود در مطالعات بعدی در این زمینه نوجوانانی انتخاب شوند که صرفاً تحت تکلف مادر یا پدر می‌باشند. همچنین

CCBY-NC.4.0 DEED

در مورد انگ طلاق در محسط مدرسه و تأثیر ان بر مسایل و چالش‌های آکادمیک مطالعه انجام پذیرد.

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که طلاق پیامدهای منفی متعددی همچون چالش‌های شناختی، رشدی/تحولی، رفتاری/مقابله‌ای، روانی/هیجانی، خانوادگی، اجتماعی و زمینه‌ای می‌تواند برای اعضای خانواده به همراه داشته باشد که در این بین نوجوانان ممکن است به دلیل قرار گرفتن در شرایط بحرانی ناشی از این دوران صدمات بیشتری از نظر هیجانی و روان‌شناختی متحمل شوند. از نتایج این مطالعه می‌توان در سیاست گذاری‌های مربوط به سلامت روان نوجوانان طلاق، مشاوره‌های زوجین و خانواده، برنامه ریزی‌های تحصیلی، خدمات مرکز مشاوره و آموزش مهارت‌های زندگی و مهارت‌های فرزندپروری استفاده نمود.

تعارض منافع: نویسندگان مقاله تعهد می‌نمایند که هیچ نوع تعارض منافعی وجود ندارد.

حمایت مالی: این مطالعه هیچ نوع حمایت مالی نداشته است.

مشارکت نویسندگان

- **طراحی ایده:** فاطمه زارعین، رضا بیدکی، نجمه سدر پوشان
- **روش کار:** فاطمه زارعین، رضا بیدکی، نجمه سدر پوشان
- **جمع‌آوری داده‌ها:** فاطمه زارعین
- **تجزیه و تحلیل داده‌ها:** فاطمه زارعین، رضا بیدکی
- **نظارت:** رضا بیدکی، نجمه سدر پوشان، محمد حسین فلاح یخدانی
- **مدیریت پروژه:** نجمه سدر پوشان، محمد حسین فلاح یخدانی، رضا بیدکی
- **نگارش:** رضا بیدکی، فاطمه زارعین
- **نگارش – بررسی و ویرایش:** رضا بیدکی، فاطمه زارعین

References

1. Arianfar N, Zamanshoar E. Rasuli, R. Yusefzade, I. Common themes in the divorce transition experience of women based on their locus of control. *Journal of Divorce & Remarriage* 2020; 61 (3): 206-24. [Farsi]
2. Ayadi, N., Ranjbar, M., Kasirloo, Y, Zarein F. Prediction of Pessimistic Attitude towards Remarriage based on Insecure Attachment Style and Fear of Intimacy in Divorced Women. *International Journal of Psychology (IPA)* 2021 ; 15 (1) : 205-24.
3. Kaleta K., Mróz, J.. Posttraumatic Growth and Subjective Well-Being in Men and Women after Divorce: The Mediating and Moderating Roles of Self-Esteem. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2023; 20 (5): 3864.
4. Jaberi S, Etemadi O, Fatehizade M, Rabbani Khorasgani A. Discovering of the Divorce Process in Iranian Men Initiator: A Qualitative Study. *Journal of Divorce & Remarriage* 2021; 62 (2): 83-103. [Farsi]
5. Benokraitis, N V. *Marriages and Families, My family lab Student Access Code Card*. Prentice Hall.2010.

CCBY-NC.4.0 DEED

6. Suprianto N, Syukri S, Suriyani E. Navigating Challenges: How Divorce Affects the Quality of Children's Education. *Jurnal Ilmiah Profesi Pendidikan*. 2024 May 21;9 (2):1270-6.
7. Lazinski M J. Young peoples' feelings about and attitudes towards marriage: the influence of attachment style and early family functioning (Doctoral dissertation). 2016.
8. Teachman J. Complex life course patterns and the risk of divorce in second marriages. *Journal of Marriage and Family* 2008; *70* (2): 294-305.
9. Khajeshtemehr R, Momeni J, Aslani Kh. Comparison of attitudes toward marriage and divorce and peer attachment in high school boys from normal and divorced families. *Journal of School Psychology* 2013; 2 (3): 57-75. [Farsi]
10. Richardson S, McCabe, M. Parental divorce during adolescence and adjustment in early adulthood. *Adolescence* 2001; 36 (143): 467-89.
11. Xu, J. . When Marriage Falls: How Does Parental Divorce Affect Teenagers Interpersonal Development?. In *2022 8th International Conference on Humanities and Social Science Research (ICHSSR 2022)* 2022; 2132-7. Atlantis Press.
12. Ramezanzadeh S, Etemadi O, Asanjarani F. A constructivist grounded study on children's perception of loneliness after parental divorce. *Qualitative Research Journal*, (ahead-of-print). 2022. [Farsi]
13. Tullius JM, De Kroon ML, Almansa, J, Reijneveld, S. A. Adolescents' mental health problems increase after parental divorce, not before, and persist until adulthood: a longitudinal TRAILS study. *European Child & Adolescent Psychiatry* 2022; 31 (6): 969-78.
14. Emmanuella D A, Adangabe A A Kazi, F. Exploring the Experiences and Coping Strategies of Divorcees and their Children in Asogli State of the Volta Region. *Integrated Journal for Research in Arts and Humanities* 2022; 2 (3): 1-7.
15. Amani Z, Zehrakari K, Kiamanshe A. (2019). Identifying the consequences of parental divorce on children: A qualitative study. *Women and Family Cultural-Educational Quarterly* 14 (27): 59-81. [Farsi]
16. Hajihassani M, Farakhbakhsh K, Falsafi Nejad M, Kelantarkoocheh SM. (2016). The Effect of Parental Divorce on Boys' Psychological Well-being. *Journal of Counseling Research* 15 (58): 18-54. [Farsi]
17. Yeganeh T, Khanzadeh A. (2012). A comparative study of behavioral problems in athlete and non-athlete children. *Journal of Kurdistan University of Medical Sciences* 17: 17-29. [Farsi]
18. Rangbar H, et al. Sampling in qualitative research. *Journal of the Islamic Republic of Iran Army University of Medical Sciences* 2012; 10 (3): 238-50. [Farsi]
19. Braun V, Clarke V. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 2006; 3 (2): 77-101.
20. Guba EG, Lincoln YS. Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of Qualitative Research* 1994; 2 (163-194): 105.
21. Hadnani, Fatin Nadhirah, and Meredian Alam. "Young People's Coping with Parental Divorce." The Palgrave

CCBY-NC.4.0 DEED

Handbook of Global Social Change. Cham: Springer International Publishing, 2024. 1-12.

22. Whitton S. W, Rhoades, GK, Stanley SM, Markman, HJ. Effects of parental divorce on marital commitment and confidence. *Journal of Family Psychology* 2008; *22* (5): 789.
23. Shahriari V, Mahmandoost, M. The effect of mindfulness-based cognitive therapy on the level of depression and anxiety in adolescent girls with divorced parents. *Journal of North Khorasan University of Medical Sciences* 2016; 8 (4): 569-79. [Farsi]
24. Nasrin Babaeian N, Yazdani A ,Kalateh Sadati A, Hajhosseini M. Children Divorce and Social Work Interventions: Meta-Synthesis. *Research Journal on Social Work* 2021; 8 (30): 209-41. [Farsi]
25. Van Spijker F, Kalmijn M, van Gaalen R. The long-term improvement in father–childrelationships after divorce: Descriptive findings from the Netherlands. Demographic Research, 2022; 46, 441-452.
26. Asanjarani F, Gao MM, De Silva A, Cummings EM. (2022). Exploring the link between interparental conflict and adolescents' adjustment in divorced and intact Iranian families. *Journal of Child and Family Studies* 2020; 31 (6): 1596-606. [Farsi]
27. Esmaeili NS, Yaacob SN. Post-divorce parental conflict and adolescents' delinquency in divorced families. *Asian Culture and History* 2011; 3 (2): 34-40.
28. Hong SH, Kim EY. Differences in Adolescent Children's Psycho-Social Adjustment by Marital Conflict and Divorce of Parents. *Korean Journal of Child Studies* 2005; 26 (2): 163-73.
29. McLanahan S, Tach L, Schneider D. The causal effects of father absence. *Annual Review of Sociology* 2013; 39: 399-427.
30. Yahiyzadeh H, Mahboubeh H. Problems of divorce children in Iran and related interventions: A meta-analysis of existing articles. *Women and Family Studies* 2015; 3 (2): 91-120. [Farsi]
31. Kalmijn .«Guilt in Adult Mother–Child Relationships: Connections to Intergenerational Ambivalence and Support. *The Journals of Gerontology: Series B* 2020; 75 (4): 879–88.
32. Jafarzade D, Shariatmadar A, Ghara-Daghi A. Describing Children's Lived Experiences of Parents with Emotional Divorce. *Strategic Research on Social Problems* 2021; 10 (4) : 117-40. [Farsi]
33. Kunst F. The effect of divorce and co-parenting on emotional problems*:* The Role of Conflict at Home and Resilience (Master's thesis). 2022.
34. Shimkowski JR, Ledbetter AM. Parental divorce disclosures, young adults' emotion regulation strategies, and feeling caught. *Journal of Family Communication* 2018; 18 (3): 185-201.
35. Rodgers KB, Rose HA. Risk and resiliency factors among adolescents who experience marital transitions. *Journal of Marriage and Family* 2002; 64: 124-38.
36. Khandandel S, Mohammadzadeh R, Abbasi Esfahani AA, Sadeghi J. Psychological status of adult children of

CCBY-NC.4.0 DEED

divorce: A qualitative study. *Journal of Adolescent and Youth Psychology* 2023; 4 (5): 45-60. [Farsi]

37. Bratberg E, Tjøtta, S. Income effects of divorce in families with dependent children. *Journal of Population Economics* 2008; 21: 439-61.

38. Mooney A, Oliver, C, Smith, M. Impact of family breakdown on children's well-being. *Evidence Review. Thomas Coram Research Unit Institute of Education, University of London*. 2009.

CCBY-NC.4.0 DEED

Analyzing the Lived Experiences of Teenage Girls with the Experience of Parental Divorce: A Phenomenological Research

Fatemeh Zarein[1], Najmeh Sedrpoushan[2], Reza Bidaki[3], Mohammad Hossein Fallah Yakhdani[4]

Received: 24/06/24 Sent for Revision: 17/07/24 Received Revised Manuscript: 07/09/24 Accepted: 09/09/24

Background and Objectives: Divorce is not just a single event, but is a long process in which all family members, including children, suffer from a loss and failure, which can lead to intergenerational transmission of instability in the marital life. Therefore, the purpose of this research was to analyze the lived experiences of teenagers with their parents' divorce experience in Yazd City.

Materials and Methods: The present study was a phenomenological study of lived experiences of twelve teenage participants of Yazd City in 2023 who experienced parental divorce. Data have been extracted and collected via semi-structured interviews and analyzed using Braun and Clarke's method.

Results: The findings of this research showed that Iranian teenagers experience problems in different fields after their parents' divorce that can be classified in seven categories including cognitive, developmental/evolutionary, behavioral/coping, psychological/emotional, family, social and contextual challenges. According to the findings, the continuation of post-traumatic growth in adolescents with parental divorce requires the formulation of multilateral interventions centered on the identified themes.

Conclusion: According to the findings, it can be concluded that divorce has many negative consequences such as cognitive, developmental/evolutionary, behavioral/confrontational, psychological/emotional, family, social, and contextual challenges for family. Teenagers may suffer more emotional and psychological trauma due to being in critical situations.

Keywords: Divorce, Teenagers, Lived experience, Girls, Phenomenological

Funding: This study did not have any funds.

Conflict of interest: None declared.

Ethical considerations: The Ethics Committee of Azad University of Yazd approved the study (IR.IAU.YAZD.REC.1403.015).

Authors' contributions:

- **Conceptualization:** Fatemeh Zarein, Reza Bidaki, Najmeh Sedrpoushan
- **Methodology:** Fatemeh Zarein, Reza Bidaki, Najmeh Sedrpoushan
- **Data collection:** Fatemeh Zarein
- **Formal analysis:** Fatemeh Zarein, Reza Bidaki
- **Supervision:** Reza Bidaki, Najmeh Sedrpoushan, Mohammad Hossein Fallah Yakhdani
- **Project administration:** Najmeh Sedrpoushan, Mohammad Hossein Fallah Yakhdani, Reza Bidaki
- **Writing – original draft:** Fatemeh Zarein, Reza Bidaki
- **Writing – review & editing:** Fatemeh Zarein, Reza Bidaki

Citation: Zarein F, Sedrpoushan N, Bidaki R, Fallah Yakhdani MH. Analyzing the Lived Experiences of Teenage Girls with the Experience of Parental Divorce: A Phenomenological Research. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2024; 23 (6): 524-40. [Farsi]

1- PhD Student Dept. of Consultation, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran

2- Assistant Prof., Dept. of Consultation, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran, ORCID: 0000-0001-2478-2145

(Corresponding Author) Tel: (035) 31582498, E-mail: n.sedrpoushan@iau.ac.ir

3- Department of psychiatry, Research center of addiction and behavioral sciences, Non-communicable Diseases Research Institute, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran

Diabetes Research Center , Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran

4- Associated Prof., Dept. of Psychology, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran

CCBY-NC.4.0 DEED